

ΣΤ΄.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ (5 ΙΟΥΛ. - 4 ΑΥΓ. 1960)

ΥΠΟ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΑΚΑΣΗ

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γενομένης ὑπ' ἐμοῦ συλλογῆς δημόδους μουσικῆς ἐκ Χαλκιδικῆς κατὰ τὸ ἔτος 1959¹ εἰργάσθην ἀπὸ 5 Ἰουλίου ἕως 4 Αὐγούστου 1960 εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν, εἰδικῶς δὲ εἰς συνοικισμούς, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον ἐπισκεφθῆ κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολὴν μου. Ἠχογράφησα ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου 322 ᾠσματα καὶ χορούς, ἐκ τῶν ὁποίων 231 ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ᾠμάτων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰ χωρία Βρασιά, Συκιά, Ὀρμύλια, Μεγάλη Παναγιά, Γαλάτιστα καὶ Βάβδος, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν Πολύγυρος, ὅστις ἦτο τὸ κέντρον ἐκκινήσεως. Εἰς τὴν «Εὐξεινον Λέσχην» Θεσσαλονίκης ἠχογραφήθη προσέτι ἡ μουσικὴ 28 Ποντιακῶν ᾠμάτων καὶ χορῶν, εἰς Ν. Μαρομαρᾶν καὶ Πυργαδίκια 35 ἐξ Ἀνατ. Θράκης, 8 εἰς Ν. Πλαγιάν τῆς Δυτικῆς Θράκης, καθὼς καὶ 12 εἰς Ν. Φλογητὰ ἐκ προσφύγων ἐξ Ἰκονίου.

Ὡς ἀνέφερα εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν ἔκθεσίν μου ὁ δῆμος Πολυγύρου ὑπὸ τὸν δήμαρχον κ. Ἀθαν. Καραγκάνην εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν λαϊκὸν τραγουδιστὴν Τάκην Σαμαρᾶν τὴν συλλογὴν διὰ μαγνητοφώνου ᾠμάτων τῆς Χαλκιδικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως χρησιμεύσουν ὡς ἀρχεῖον τοῦ Δήμου καὶ πρὸς ἀναμετάδοσιν ἐκ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Θεσσαλονίκης. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης ὁ κ. δήμαρχος ἐπέτρεψεν εἰς ἐμὲ τὴν ἀντιγραφὴν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου 50 ᾠμάτων καὶ χορῶν, προερχομένων ἐκ Πολυγύρου, Ἱερισσοῦ κ.ἄ. Δέον νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τούτων εἶχον ἤδη ἠχογραφήσει κατὰ τὸ ἔτος 1959, ἄνευ ὅμως μουσικῶν ὀργάνων. Ἐκ τούτου ἡ ἐκ νέου ἠχογράφησις αὐτῶν ἐκ τῆς ὡς ἄνω συλλογῆς τοῦ δήμου Πολυγύρου, ἥτις ἐγένετο μὲ ἰδιαιτέραν φροντίδα ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀργανοπαικτῶν καὶ τραγουδιστῶν, ἔχει σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριότητος ἐκτελέσεως τῆς ὕλης ταύτης.

Παραθέτομεν κατωτέρω τὴν μουσικὴν καὶ τὸ κείμενον δύο ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν ᾠμάτων (χορὸς συρτὸς) τοῦ Πολυγύρου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἡ «Γερακίνα», περὶ τῆς ὁποίας ὑποστηρίζεται ἐνταῦθα ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν θέσιν Γερακινή, ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖος συνοικισμὸς, σώζονται δὲ καὶ ἐρείπια

¹ Βλ. Ἐπετ. Λαογ. Ἀρχεῖον, τόμ. 11/12 (1958/59), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 338-341.

πύργου ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων¹. Πρὸς τὸν πύργον τοῦτον συνδέουν οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου τὴν δραματικὴν ἱστορίαν τῆς βασιλοπούλας Γερακίνας, εἰς ἀνάμνησιν τῆς δὲ εἰς πολλὰς γυναῖκας τόσον τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Πολυγύρου καὶ τῶν περὶ χωρίων, δίδεται τὸ ὄνομα Γερακίνα. Σημειωτέον ὅτι σώζεται ἀκόμη καὶ τὸ πηγάδι εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσεν ἡ Γερακίνα...

Ἡ Γερακίνα τοῦ Πολυγύρου.

Α'.

ΚΛΑΡΙΝΟ

ΑΣΜΑ Σή - μι - νι - ρά - εἶ - , λέει - σή -
 μι - νι - ρά - εἶ - σή - μι - νι - ρά -
 εἶ - μά εἶ - νι - τ' Ἄ - νά - ι - Λιᾶ - σή -

¹ Πληροφορίαι τοῦ δημάρχου Πολυγύρου κ. Ἀθανασίου Καραγκάνη.

Σήμερα εἶνι τ' Ἀι Λιᾶ και τ' Ἀι Λιᾶ ἡμέρα
κόσμοις πααίν' στὸν Ἀι Λιᾶ κ' ἡ Γιρακίνα κλαίει
κ' ἡ μάνα της τῆς ἔλεγε και τὴν παρηγοροῦσι :

— «Σώπα, μαρ' Γιρακίνα μου, και μὴν παραπονεῖσι».

- 5 — «Τὸν πῶς μὴ λές, μαννίτσα μου, νὰ μὴν παραπονοῦμι,
πέντι πιδιά μὴ γύριψαν, τὰ πέντι ἀρχοντοπαῖδια,
κι διάλεξις κι μ' ἔδουσις τὸν λόφτωχο τῆς χῶρας».¹

B'.

Ton. τοῦ Mi³ = Mi

1) Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 15. Ε.Μ.Σ., ἀρ. 4711, ταιν. 291B1 (ἤχογορ. ὑπὸ Τάκη Σαμαρά).

καί - βρέ - χου - μι —, χιο - νί - ζει, - μέ - χιο -
 νί - (νι) - ζει, Γι - ρα - κί - να — μου —, χιο -
 νί - ζει - μι - χιο - νί - (νι) - ζει, πά - πια - χή - να — μου.
 Τον.

Βρέχει ν-ή Θὸς καὶ βρέχουμι,
 χιονίζει, μὲ χιονίζει, Γιρακίνα μου,
 χιονίζει, μὴ χιονίζει, πάπια, χήνα μου.

5 Ρίχνει χαλάζι πιτρουτό,
 ρίχνει νὰ μὴ σκοτώσῃ, Γιρακίνα μου,
 ρίχνει νὰ μὴ σκοτώσῃ, πάπια, χήνα μου.

Κι ἂν μὴ σκοτώσ' τὸν ὄρφανὸ
 κι ἂν μὴ σκοτώσ' τὸν ξένου, Γιρακίνα μου,
 κι ἂν μὴ σκοτώσ' τὸν ξένου, πάπια, χήνα μου.

10 Μάννα δὲν ἔχω νὰ μὴ κλαίῃ,
 ὄριφῆ νὰ μὴ λυπᾶται, Γιρακίνα μου,
 ὄριφῆ νὰ μὴ λυπᾶται, πάπια, χήνα μου.

Μοῦν' ἔχω τρεῖς γειτόνισσις,
 τρία καλὰ κορίτσια, Γιρακίνα μου,
 15 τρία καλὰ κορίτσια, πάπια, χήνα μου.

Ἡ μὴ τὸν πάει γλυκὸ κρασί
 κ' ἦ γι ἄλλη ἀφραῖτο μήλου, Γιρακίνα μου,
 κι ἄλλες ἀφραῖτο μήλου, πάπια, χήνα μου.¹

1) Λ.Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 9. Ε.Μ.Σ., ἀρ. 4702, ταιν. 291Α1 (ἤχογρ. ὑπὸ Τάξη Σαμαρά).

Ἐκ τῆς ἰδίας συλλογῆς δημοσιεύομεν καὶ ἕτερον ἄσμα λίαν διαδεδομένον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ γενικῶς εἰς τὴν Μακεδονίαν, τό: "Ἄσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά», τὸ ὁποῖον χορεύουν εἰς συρτὸν (εἰς μορφὴν καλαματιανοῦ 7/8) καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸν τόνον τοῦ Ρέ μὲ τὴν ἕκτην ἠλλοιωμένην (Sib).

Ἄ - σπρα μου πι - ρι - στέ - ρια -, μαῦ - ρα

μου — νου - που - λιά -, ν-ί - σεῖς ψη - λά - πι -

τά - τι - κι - δια - βαί - - νε - τι — .

"Ἄσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά,
 ν-ισεῖς ψηλά πιτᾶτι κι διαβαίνετι
 γιὰ κοντουκαριηρῶς'τι, χαμηλώσουτι,
 νὰ γράψου ἓνα γράμμα, μὰ ψιλὴ γραφή,
 5 νὰ στείλω στὴν ἀγάπη μ' νὰ μὴν καρτερεῖ.
 Θέλει καλόγρια ἄς γένη, θέλει ἄς παντρευτῇ,
 θέλει τὰ ράσα ἄς βάλη, νὰ ρασοφορεῖ.
 Ν- ἐγὼ στοὺν τόπου, πού'ρθα, ἰδῶ θὰ παντριφτῶ...¹

1) Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 3, ἀρ. μουσ. 4694, ταιν. 241Α1.

Περὶ τοῦ κειμένου τοῦ καγκελλευτοῦ χοροῦ τῆς Ἱερεισοῦ ἔχω ἐκφέρει εἰς τὴν προηγουμένην ἔκθεσίν μου τοῦ 1959¹ τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πρωτότυπον ἀλλ' ὅτι προσηρομόσθη εἰς τὴν περίστασιν τοῦ χοροῦ ἐξ ἄσματος ποῦ προῦπήρχε. Πράγματι εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀστερίου Δ. Γουσίου² ὑπάρχει ἄσμα ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Παγγαίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιτυχέστατα ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἱερεισιῶται διὰ τὸν συμβολικὸν χορὸν τῶν μὲ μικρὰς μεταβολὰς εἰς αὐτό. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι κατὰ τὴν ἀποστολὴν μου εἰς Παγγαῖον κατὰ τὸ 1961 δὲν κατέστη δυνατὴ παρ' ἐμοῦ ἡ ἀνεύρεσις προσώπου, ποῦ νὰ γνωρίζῃ νὰ τὸ τραγουδήσῃ.

*Ἄκους, ἐσύ, πρωτόσυρτε καὶ σὺν πρωτοκαγκίλλευτε,
 γὰ ἴαια σέρνε τὸ χορὸ, (δὺς)
 στὴν ἄκρα καγκίλλευέ τον, νὰ διῶ ψηλές, νὰ διῶ λιγνές,
 νὰ διῶ καὶ κοντοχαμαῖδες, (δὺς)
 πῶς σχειοῦνται, πῶς λυγίζονται καὶ πῶς βεργοτοακίζονται
 σὰν τὸ βεργὶ στὴν θάλασσα (δὺς)
 ὄντας τὸ κροῦν τὰ κύματα, μᾶς φέρουνν χαιρετήματα
 σταφύλια μὲ τὰ κλήματα.*

Εἰδικώτερον κατ' ἐρευνηθέντας ὡς ἄνω τόπους ἢ ἠχογραφεθεῖσα ὕλη ἔχει ὡς ἑξῆς:

α') Τὸ χωρίον Β ρ α σ τ ἄ. Εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος μεταξὺ Πολυγύρου καὶ Μεγ. Παναγιᾶς, στερεῖται δὲ καλῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν πέριξ χωρίων. Ἐνταῦθα, μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου κ. Γ. Παπαθωμᾶ, ἠχογράφησα 47 ἄσματα καὶ χορούς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ τοπικὸν ἄσμα: «Σῶπα, Γιαρένη μ', καὶ μὴ κλαίς», τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τοπικὸν γεγονός, συμβὰν πρὸ ἑκατονταετίας. Ἡ κουνιάδα παρηγορεῖ τὸν γαμβρὸν τῆς διὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου καὶ ἀδελφῆς τῆς, ὑποσχομένη νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν κηδείαν, ὅπως καὶ ἐγένετο. Σῶζεται ἔως σήμερον ἡ τοποθεσία «Γι α ρ ἑ ν ἡ δ ἑ ν τ ρ ο», καθὼς καὶ ὁ τάφος τῶν κάτω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ χορευτικὸν τραγούδι: «Στὰ Μέγαρα στὸν καφενέ», τὸ ὁποῖον ἔδεται τὴν 23 Ἰουνίου, παραμονὴν τ' Ἁι Γιαννιοῦ, γύρω ἀπὸ τὶς φωτιὰς ποῦ ἀνάβουν.

¹ Βλ. Ἐπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 11-12 (1959/60), σ. 336-37.

² Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου, ἦτοι συλλογὴν τετρῶν δημοδῶν ἁσμάτων ἔδομένων ἐν τῇ κατὰ Παγγαῖον χώρῃ, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 29.

*Στὰ Μέγαρα σὸν καφενὲ ἦτανε συναγμένοι,
ὁ δήμαρχος κι ὁ ἀνακριτὴς δικάζαν τὴν Ἑλένη.
Ἑλένη Κουντουριώτισσα, Ἑλένη ἀπ' τὴν Λάρισα
τὸν Γιώργη τί τὸν ἔκαμες καὶ πῆρες ἄλλον ἄντρα;*

β') Συκιά. Κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τῆς χερσονήσου Σιθωνίας, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1959 συνεδέθη διὰ χωματοδρόμου μὲ τὴν ὑπόλοιπον περιοχὴν τῆς Χαλκιδικῆς διὰ λεωφορείου. Μέχρι τότε ἐπεκρινόμην μόνον διὰ θαλάσσης ἢ καὶ ξηρᾶς μέσῳ δυσβάτων ὄρειων ὁδῶν. Χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου Γ. Παπακωνσταντίνου ἠχογράφησα 28 ἄσματα. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν δύο, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τοὺς ληστὰς Τζουβάραν¹ καὶ τὸν καπετὰν Μπαρούμα, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην. Ἐάν καὶ τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους, ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχουν εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὸ πρόσωπον τοῦτο καὶ τὴν δρασίαν του. Ὁ Δημήτριος Κάργας, ἐτῶν 95, ὅστις καὶ ἐτραγούδησε τὸ πρῶτον τετράστιχον, μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ ἄσμα τοῦτο τὸ ἐξέμαθε νέος ἔτι ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους τοῦ χωρίου. Τὸ ἄσμα τοῦτο τὸ ὁποῖον εἰς οὐδεμίαν, ὅσον γνωρίζομεν, ἄλλην ἐκδοθεῖσαν συλλογὴν περιλαμβάνεται καὶ πού δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν Νικολὸ Τζουβάραν², ἐτραγούδησεν ὁ Στυλιανὸς Χαλκιᾶς εἰς ἐλεύθερον ρυθμὸν. Τὸ κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς :

*Τζουβάρας ἐκατέβηνε ἀπὸ τὸ Μοναστήρι
νὰ ξεφαντώσουν τὰ παιδιὰ, νὰ κάνουν τζιαφέτι.
Σφάζουν ἀρνιά καὶ πρόβατα, κριάρια τὰ σουβλίζουν.
— Τρῶτε, παιδιὰ μ', καὶ πίνετε κ' ἔχετε καὶ τὸ νοῦ σας
5 κ' ἐγὼ Τζουβάρας θὰ κοιμηθῶ, λίγο ὕπνο νὰ πάρω.
Τὸ καραγκοῦνι φώναξε, τὸ καραγκοῦνι φωνάζει:
Πολὴ μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακούδα,
τότε παιδιὰ μ'...*

Τὸ ἕτερον τραγούδι ἐξυμνεῖ τὴν δρασίαν τῆς συμμορίας τοῦ Μπαρούμα καὶ τῶν συντρόφων του Γαλάνη καὶ Ζαφειράκου³, οἵτινες ἔδρασαν πρὸ πεντηκοντα-

¹ Τὸ κείμενον « τοῦ Τζουβάρου » κατέγραψε πρῶτος ὁ ἐξ Ἀρναίας δημοδιδάσκαλος κ. Μαυρουδῆς Παπαθανασίου τῷ 1949. (Βλ. Λαογρ. Ἀρχ., ἀρ. χφ. 2232, σ. 7-8).

² Βλ. α) Γ. Χρ. Χασιώτου, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρον δημοτικῶν ἄσματων, ἐν Ἀθήναις 1866, σ. 207 (110). β) *Emile Legrand*, Recueil de chansons populaires grecques, Paris 1884, σ. 80.

³ Βλ. Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 139.

ετίας. Ἐκ τούτων ὁ Μπαρούμας ἀπεβίωσεν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Γαλάνης ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ὁ Ζαφειράκος, ἐκτίσας τὴν ποινὴν του, ζῆ ἕως σήμερον, δημιουργήσας οἰκογένειαν καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἐργατικότητα αὐτοῦ. Ὁ υἱὸς του Δημήτριος Ζαφειράκος, ἑτῶν 35, ἐτραγούδησε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ τραγούδι τοῦ Τζουβάρρα, ὅπως τὸ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν πατέρα του.

*Μέσ' σὲ τοῦτα τὰ λαγκάδια,
μέσ' σὲ τοῦτα τά-ι βοννά
γερέζουν δυὸ μελαχρινά.*

*Πρῶτος εἶναι ὁ Γαλάνης
5 δεύτερος Μπαρομαγιάς;
πού 'ναι πρῶτος ἀρχηγός.*

*Τρίτος εἶναι Ζαφειράκος
μὲ τὰ κατσαρὰ μαλλιά,
αὐτὸς μᾶς καίει τὴν καρδιά κλπ.*

Ἐνδιαφέρον ἔτι εἶναι καὶ τὸ ἠχογραφετηθὲν ἐκ τῆς Ἀντιγόνης Σταυράκη, ἑτῶν 60, ἔσμα: « Μιά φορά εἶν' ἡ Λαμπρὴ » διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρεμβαλλομένων συλλαβῶν κατὰ τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν μελωδίαν του.

Μιά να - φου - ρά εἶ - - - ν' ἡ - νη - Λαμ -
πρὴ - κι - δε - ν - εὐ - τι - ρου - τὰ φῶ - ω -
τα - τὰ - φῶ - - - νω - τα - μὶ τὰ φῶ - τα
μὶ - τὸν - ἄ - μι τὸν - ἄ - - για ὁμὸ [2] Τὰ

Τον.

- Μιά φουρά εἶν' ἡ Λαμπρὴ καὶ δεύτιρου τὰ Φῶτα,
τὰ Φῶτα μὴ τὸν ἀγιασμό καὶ τῷ Βαγιοῦ μὴ ντ' βάρια.
Πῆραν τὴν Ἀντριανόπουλη μὲ τρεῖς ἰννιά νυφάδεις·
ν-ὄλες οἱ νύφεις πιρπατοῦν καὶ ὄλες παρηγοιοῦντι,
5 μόν' ἡ νύφη ἡ μικρότιρη παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
— Πιρπάτι, ἀσιρί, πιρπάτ', ἀγγή, πιρπάτι, νιὸ φιγγάρι.
Νύφη μ', τ' ἀσήμια οἱ βαραίν', νύφη μ', τ' ἀσημιργκά σου.
— Ν-οὔτι τ' ἀσήμια μὴ βαραίν' καὶ οὔτε τ' ἀσημιργκά μου,
μόν' μὴ βαραίνει, Δῆμο μ', τοῦ πιδι πὸ τ' ἄφ'σα μέσ' στήν κούνια.
10 Γὰ κούνα, Δῆμο μ', τοῦ πιδι καὶ ἄν κλαίη δῶσ' του γάλα
κ' ἰμέ Φράγκοι μὴ πῆραν, Φράγκον ν-ἄντρα θὰ πάρουν.¹*

γ') Ὁ ρυθμολογία. Ἐνταῦθα ἠχογραφήθησαν 28 ἄσματα καὶ χοροί. Τοὺς τραγουδιστὰς συνώδευσεν εἰς τὸ βιολί ὁ λαϊκὸς ὄργανοπαίκτης Μαργαρίτης Τσιναῦς. Ἐκ τούτων ὁ Δημ. Γιατᾶς, ἑτῶν 70, ἔτραγουδῆσεν ἄσμα ἀναφερόμενον εἰς ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον συνέβη ἐκεῖ περὶ τὸ 1900, ὅτε κατὰ λάθος κυνηγὸς ἐφόβησε σύντροφόν του κυνηγόν².

*... κοντὰ στοῦ Ἄι Φωκᾶ τῆ βρύση
τὸ πρῶτο τους σαλάγημα, τὸ πρῶτο τους σαλάγι
δαιμόνια ξεμορφώθηκαν κ' ἐγένησαν ἐλάφια
καὶ ρίχνει ὁ Χρῆστος Σταμουδῆς καὶ βάρ'σε τὸν Νικόλα...*

δ') Μεγάλῃ Παναγιά· εἶναι μετὰ τὴν Ἱερισὸν τὸ δεύτερον κέντρον εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὅπου διατηροῦνται ἀκόμη τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ὑπάρχουν καλλιφῶνοι καὶ «μερακλήδες» τραγουδισταί.

Μετὰ τὴν πρόθυμον συμπαράστασιν τοῦ γραμματέως τῆς κοινότητος κ. Ἰω. Ἀδραχτᾶ ἐπραγματοποιήσα 49 ἠχογραφήσεις. Τοὺς τραγουδιστὰς συνώδευσεν οἱ λαϊκοὶ ὄργανοπαῖκται Μ. Λεμονῆς, ἑτῶν 46, λαοῦτο, καὶ ὁ Γιαννάκης Γκούρας, ἑτῶν 63, βιολί.

Ὁ Παναγιώτης Τ. Λεμονῆς, ἑτῶν 58, ἔπαιξε στὸ τσαφλιάρει (= φλογέρα), τὸ ὁποῖον ἔχει κατασκευάσει ὁ ἴδιος· τοῦτο ἔχει μῆκος 40 ἑκατ. καὶ 9 ὀπὰς ἀντὶ 6 ποὺ ἔχουν κανονικῶς τὰ ὄργανα τοῦ εἴδους τούτου. Οὗτος, ὡς ἐδήλωσεν, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἱκανοποιοῦν οἱ παραγόμενοι ἤχοι διὰ τῶν 6 ὀπῶν, προσέθεσεν

¹ Λ.Α. ἀρ. μουσ. 4906, χφ. ἀρ. 2362, σ. 136.

² Βλ. Λ.Α. χφ. ἀρ. 2362, σ. 167-8.

ἀκόμη τρεῖς, διὰ τὴν ἀυξήσασθαι τὴν ἔκτασιν τῶν φθόγγων. Ἡ διάτρησις ὁμοίως τῶν ὀπῶν ἐγένετο οὐχὶ εἰς κανονικὰ διαστήματα, ἐκ τούτου δὲ οἱ παραγόμενοι φθόγγοι ἦσαν παράτονοι. Ἡ ἔκτασις τῆς κλίμακος ἢ ὁποῖα παράγεται ἀπὸ τὸ τσαφλιὰρι τοῦ Π. Λεμονῆ ἔχει ὡς ἐξῆς.

Εἰς τὴν Μεγ. Παναγιᾶν παρευρέθη ἐν τῷ ἔθιμον «τὸ κλικ τοῦ τζι-τζιρα», τὸ ὁποῖον ἠ διατηρεῖται ἀκόμη ἐνταῦθα καὶ ἠχογράφησα περὶ τούτου σχετικᾶς πληροφορίας ἀπὸ τὴν κ. Ἀγγελικὴν Πολυκράτη, ἢ ὁποῖα εἶχεν ἀφήσει εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωριοῦ τὸ «κλικ», ὡς ἀφιέρωμα τοῦ πρώτου ζυμώματος ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ σίτου τῆς χρονιάς.

ε') Γαλάτιστα. Μὲ τὴν πρόθυμον ἐπικουρίαν τοῦ ἱερέως παπα-Δεβρελῆ ἠχογράφησα 28 ᾄσματα καὶ χοροὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ «Γιῶργη μ', τοῦ ποιά κι ἂν ἀγαπᾶς». Τὸ ᾄσμα τοῦτο ἔχορευέτο μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Οἱ ἄνδρες ἐχόρευον μπροστὰ καὶ ἠκολούθουν αἱ γυναῖκες.

Ἐνταῦθα τραγουδοῦν ἕως σήμερον τὰ «Λαζαρικά» κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. Τὰ τραγουδοῦν κορίτσια μόνον, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς τὰ συγγενικὰ καὶ φιλικὰ σπίτια.

Σημειώομεν ἔτι καὶ ἀσκούμενον ἔθιμον νὰ φορῆ ἡ νύφη εἰς τὸ μέτωπόν της, ἐφ' ὅσον εἶναι παρθένος, ἐν εἶδει γιρλάντας, κατὰ τὴν ὥραν τῆς στέψεως μίαν μικρὰν ἄλυσσον εἰς τὴν ὁποίαν κρέμονται φλωριά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἀνηρημένα εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἐὰν συμβαίῃ νὰ μὴν εἶναι παρθένος, τότε δὲν τολμᾷ νὰ τὴν φορέσῃ.

ς') Ὁ Βάβδος. Ἐνεκα τῆς ἀπομονωμένης θέσεως τοῦ χωριοῦ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀκόμη τακτικῆς συγκοινωνίας τοῦτο παρουσιάζει ἐνδιαφέρον λαογραφικόν. Ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχον ἀξίας λόγου ἠχογραφήσεις λόγφ τῆς ἀπουσίας τῶν κατοίκων εἰς τοὺς ἀγροὺς πρὸς θερισμὸν ἢ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν μεταλλείων καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν χρόνου.

ζ') Ν. Μα ρα ρᾶς. Τὸ χωρίον τοῦτο συνεπήχθη ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ Μααμαρᾶ (Προποντίδος) μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ 1923. Ἐνταῦθα συνεχίζονται ζωηρῶς τὰ παλαιὰ ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἐγένετο ἡ ἠχογράφησις ἐξ ἐκτελέσεως ὀμίλου κυριῶν καὶ δεσποινίδων 35 ᾄσμάτων καὶ χορῶν, τὰ ὁποῖα καλύπτουν σχεδὸν ὅλα

¹ Βλ. Ἠχογρ. λαογρ. ὄλη, ἀρ. 73 (ταιν. 313^α) Λ.Α., χφ. ἀρ. 2362.σ. 231.

τὰ εἶδη τῶν μουσικῶν ἐκδηλώσεων τῆς περιοχῆς. Μεταξὺ αὐτῶν δύο ἄσματα διεκτραγωδοῦν τὰ δεινὰ τῆς ἐξορίας, πού ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μαρμαρᾶ, ὅτε ἐξετοπίσθη κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐτροφοδότη ἀγγλικά ὑποβρύχια. Εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ἐπέστρεψαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀγγλων, διὰ νὰ ἐκριζωθοῦν διὰ παντὸς μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν.

η) Ἅγιος Δημήτριος (Πυργαδίκια). Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο κατοικεῖται ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ τῆς νήσου τοῦ Μαρμαρᾶ. Ἠχογραφήθησαν ἐνδιαφέροντα ἄσματα τοῦ προσφυγικοῦ μας κόσμου καὶ συνεπληρώθη οὕτως ὁ σώζόμενος κύκλος τῶν δημοτικῶν ἄσματων τῆς περιφερείας ταύτης.

θ) Νέα Φλογητά. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο κατοικοῦν πρόσφυγες ἐκ Φλογητῶν Νίγδης (Ἰκονίου), γνωστοὶ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν μὲ τὸ παρωνύμιον «Ρουσι-κάνοι», διότι τὸ χωρίον τῶν ἐκτίσθη ἐπὶ κτημάτων πού ἀνήκον εἰς Ρωσικὴν Μονήν. Τὰ περισσότερα τραγούδια πού γνωρίζουν εἶναι εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν. Συνελέξαμεν 12 μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἓνα νυφιάτικο τραγούδι εἰς μεικτὴν γλῶσσαν ἑλληνικὴν καὶ τουρκικὴν. Πρωτοτυπία παρουσιάζουν ἔτι τὰ κάλαντα τοῦ Ἁγ. Βασιλείου πού ἔψαλλαν εἰς Φλογητὰ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶνται, ὡς ἰσχυρίζονται, πούθενά ἄλλοῦ.

28 Ποντιακὰ ἄσματα καὶ χοροὺς ἠχογράφησα, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὴν «Εὐξείνου Λέσχην» Θεσσαλονίκης, ἣτις πλὴν τῶν ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων ἔχει σκοπὸν τὴν συντήρησιν τῆς Ποντιακῆς παραδόσεως. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους διοργανῶναι διαλέξεις, θεατρικὰς παραστάσεις εἰς τὴν Ποντιακὴν διάλεκτον καὶ συντηρεῖ μουσικὸν συγκρότημα ἀρίστων Ποντίων τραγουδιστῶν καὶ ἐκτελεστῶν τῆς λύρας (κεμετζέ), τὸ ὁποῖον λαμβάνει μέρος εἰς ὅλας τὰς ποντιακὰς ἐκδηλώσεις.

Εἰς τὴν «Εὐξείνου Λέσχην» ἠχογράφησα τοὺς κυριωτέρους ποντιακοὺς χοροὺς, ἐρωτικά δίστιχα, ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, παραλογάς, λατρευτικά κ.ἄ.

RÉSUMÉ

Mission musicologique à Chalcidique (Macédoine)

du 5 juillet au 4 août 1960

par St. Caracassis.

Pour compléter sa mission, entreprise l'année précédente dans cette même région, l'auteur a visité les villages suivants: Vrasta, Sykia, Ormy-

lia, Méghali Panaghia et Vavdos, ainsi que Polyghyros, capitale de Chalcidique.

Pendant cette campagne, il a enregistré sur bandes de magnétophone, 322 chants et danses populaires dont les 231 proviennent d'informateurs indigènes, et le reste, soit 91 enregistrements, d'informateurs réfugiés du Pont, de l'Asie Mineure et de la Thrace (orientale et occidentale).

Le matériel folklorique réuni embrasse presque tous les genres musicaux connus: les¹ chansons de table qui sont des chansons non dansées, les chansons du cycle de Digénis, les ballades, les chansons cléftiques, les chansons d'amour et autres ainsi que les chansons de danse et les airs de danses instrumentales.

Dans son exposé, l'auteur publie trois chansons caractéristiques de Chalcidique, sur le rythme de syrtos (forme de Kalamatianos 7/8) ainsi qu'une chanson très originale qu'il a enregistré à Sykia, où, entre chaque syllabe est intercalée soit une lettre, soit une syllabe, soit une exclamation pour adapter le texte à la mélodie, ce qui rend la compréhension du texte très difficile.

